

Lausunto

01.07.2022

Asia: VN/17113/2022

Lausuntopyyntö lakiluonnoksesta henkilötunnuksen käsittelyä koskevien säännösten täsmentämisestä

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriö on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamieheltä lausuntoa edellä tarkoitettusta lakiluonnoksesta.

Pydyttynä lausuntonani esitän seuraavan.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tietosuojalakia ja henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettua lakia siten, että lakien henkilötunnuksen käsittelyä koskeviin säännöksiin (29 §/12 §) otettaisiin uusi momentti, jossa täsmennettäisiin henkilötunnuksen käsittelyä henkilöllisyyden todentamistilanteissa.

Totean, että olen lainsäädäntöhankkeen varhaisemmassa vaiheessa antanut valtiovarainministeriölle lausunnon 8.2.2019 (EOAK/6739/2018) henkilötunnuksen uudistamista koskevan työryhmän johtoryhmän väliraportista (VM068:00/2017). Lausunnessani totesin väliraportissa esiin tuodun huolen henkilötunnuksen käytöstä tunnistamisen välineenä ja esitin, että henkilötunnusta koskevaa ratkaisua olisi vielä arvioitava myös tästä näkökulmasta eli miten voidaan purkaa toimintamalleja, joissa henkilötunnusta sellaisenaan käytetään tunnistamisen välineenä. Edelleen esitin, että myös selkeää kannanottoa lainsäädännössä henkilötunnuksen merkityksestä henkilön tunnistamisessa tulisi pohtia. Totesin myös, että henkilötunnuksen käytön tarpeellisuus on ollut esillä laillisuusvalvontakäytännössä.

Pidän henkilötunnuksen käsittelyn täsmentämistä tunnuksen käyttämisessä tunnistamisen välineenä tärkeänä.

Esityksessä on korostettu, että henkilötunnus on henkilön yksilöivä tunnistus, ei henkilöllisyyden tunnistamisen väline. Esityksessä esitetyn mukaan henkilötunnuksen käsittelyä koskevien säännösten lähtökohtana on ollut käsittelyn rajaaminen vain sellaisiin tilanteisiin, joissa henkilön yksiselitteinen yksilöiminen on tärkeää säännöksessä mainitun tehtävän suorittamiseksi. Ehdotuksen mukaan esityksellä täsmennettäisiin ja selkeytettäisiin henkilötunnuksen alkuperäistä tarkoitusta toimia henkilön yksiselitteisen yksilöimisen välineenä. Edelleen todetaan, että henkilötunnuksen ongelmaksi on muodostunut, että tunnusta käytetään sen käyttötarkoituksen, henkilön yksiselitteisen yksilöimisen, lisäksi henkilöllisyyden todentamisen, eli laajemmin ilmaistuna tunnistamisen välineenä. Tämän vuoksi esityksessä ehdotetaan rajoitettavaksi henkilötunnuksen käyttämistä henkilöllisyyttä todennettaessa.

Ehdotuksen mukaan henkilötunnuksen haltijan henkilöllisyyttä ei saisi todentaa yksinomaan henkilötunnuksella tai henkilötunnuksen ja luonnollisen henkilön nimen yhdistelmällä. Esityksessä ei ehdoteta, että henkilötunnuksen käsittely henkilöllisyyttä todennettaessa kokonaan kielletäisiin. Perustelujen mukaan rekisterinpitäjä saisi henkilöllisyyden todentamistarkoituksessa edelleen käyttää henkilötunnusta yhtenä tietona muiden joukossa.

Esityksen mukaisilla säännöksillä täsmennettäisiin ja selkiytettäisiin henkilötunnuksen alkuperäistä käyttötarkoitusta toimia luonnollisten henkilöiden yksilöintikeinona varsinaisesti kuitenkin muuttamatta nykytilaa. Tällöin epäselväksi jää, missä määrin esitys varsinaisesti rajoittaisi henkilötunnuksen käsittelyä henkilöllisyyden todentamistilanteissa. Tosiasiassa nyt ehdotettavat säännökset näyttäisivätkin merkitsevän sitä, että henkilötunnusta voisi käyttää myös henkilöllisyyden tunnistamisen välineenä (yhtenä tietona muiden joukossa). Tämä vaikuttaa ristiriitaiselta paitsi nyt lausunnolla olevassa esityksessä henkilötunnuksen käsittelystä esitetyn kanssa, myös siihen nähden, mitä esityksessä on voimassa olevan lain tarkoituksesta esitetty. Vai onko niin, että henkilötunnus henkilöllisyyttä tunnistettaessa olisi tunnistamistilanteessa henkilön yksilöimisen keino ja henkilön tunnistaminen lopulta perustuisi muihin tietoihin? Sikäli kun henkilötunnusta on jatkossakin tarkoitus käyttää myös henkilöllisyyden todentamistilanteissa, mielestäni esityksen perusteluja olisi ai-heellista täsmentää.

Esityksessä on myös tuotu esiin yksilöintitunnus, jota on ehdotettu henkilötunnuksen uudistamista ja valtion takaaman identiteetin hallinnoimista koskevassa hankkeessa (VM183:00/2020). Lausunnolla (VN/25041/2020) olleessa esitysluonnoksessa laeiksi väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain sekä eräiden muiden lakien muuttamisesta on ehdotettu, että tämän henkilötunnuksen rinnalle luotavan tunnuksen käyttötarkoitus rajattaisiin suoraan laissa vain henkilön yksiselitteiseen yksilöimiseen. Nyt lausunnolla olevan esityksen mukaan yksilöintitunnuksen yhtenä tarkoituksena on toimia vaihtoehtona henkilötunnukselle. Esityksen mukaan ilman voimassa olevan säännöksen täsmentämistä henkilötunnuksen ja yksilöintitunnuksen käsittelyä koskevaan sääntelyyn jäisi epäsuhta. Koska yksilöintitunnusta ei saisi käyttää henkilöllisyyden todentamiseen, ehdotetut säännökset voisivat esityksen mukaan johtaa tarkoituksettomaan vastakohtaispäätelmään henkilötunnuksen käsittelystä. Edelleen todetaan, että tällöin myös henkilötunnuksen käsittelyä koskevan sääntelyn tulisi olla rajoitettua henkilöllisyyden

todentamisen yhteydessä suoritettavassa käsittelyssä. Mielestäni epäselväksi kuitenkin jää, poistuuko esityksessä tarkoitettu epäsuhta esityksen mukaisilla ehdotuksilla.

Esityksessä ei myöskään arvioida eikä kuvata sitä, miten selvennetyn käyttötarkoituksen noudattamista valvottaisiin ja mitä sen rikkomisesta seuraisi. Esityksessä tai vähintään valtiovarainministeriön kanssa yhdistetyssä hallituksen esitysluonnoksessa olisi syytä käsitellä näitä kysymyksiä. Vaikka ehdotetuilla säännöksillä ei olisi tarkoitus muuttaa nykytilaa, olisi erityisesti valvonnan ja sen riittävyden sekä säännösten rikkomisen seurausten arviointi aiheellista tehdä.

Vielä totean, että esityksessä on tietosuojalain 29 §:n 2 momentin kohdalla todettu, että henkilötunnuksen käyttö yksilöintitarkoitukseen ilmenee ainoastaan säännöksen esitöistä. Mielestäni käyttötarkoitusta koskeva maininta tulisi sisällyttää säännökseen.

Arjola-Sarja Terhi

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia - Apulaisoikeusasiamies Maija Sakslin